

משאל

המשאל הוא פעילות מחקית, אשר בה יוצאים החניכים לברר עניין כלשהו, אך לא בדרך של התכוננות כמו בתצפית, אלא בהפניית שאלות לאנשים: לעוברים ושבים, לבעלי מקצועות שונים, ללקוחות במוסדות שונים וכו'. אפשר להשתמש במשאל במטרה לברר דיעות והשקפות של בני אדם, אמונות ודרכי חיים.

כמו בתצפית, גם כאן יש חשיבות רבה לכך שהמדריך יכוון את החניכים לקראת משאל פורה ומעמיק, שאם לא כן - החניכים עלולים שלא לדעת אלו שאלות כדאי לשאול, והמשאל לא ישיג את מטרתו. את ההכוונה אפשר לעשות בהסבר בעל פה, או - אפשר לתת לחניכים דפי-משאל, אשר בהם יופיעו שאלות או נקודות למחשבה.

1. משאל על תדמית נשית וגברית

נהוג לחשוב שיש הבדלים בין התכונות, הכישורים, תחומי העניין והעיסוק של גברים ונשים. עדינות, למשל, נחשבת כתכונה נשית, כישורים טכניים נחשבים כתכונה גברית. אולם, האם הבדלים אלו, בין נשים לגברים, הם הבדלים ביולוגיים, מבטן ומלידה, או תוצאה של חינוך, מסורת ומנהגים חברתיים?

על שאלה זו חלוקת הדעות עד היום, ועדיין לא ניתנה לה תשובה חד משמעית. עם זאת, ברור כי לפחות חלק מההבדלים הם תוצאה של לחץ חברתי, ולא תוצאה מהבדלים ביולוגיים, למשל, כיוון שעל פי הדיעה המקובלת, תיקון מכונות נחשב עיסוק גברי - נשים רבות נמנעות מלהתעניין ולהצליח בתיקון מכונות, כדי שלא תראינה גבריות. ולהיפך - כיוון שהדיעה המקובלת, כי עדינות ורכות נחשבות תכונות נשיות - גברים רבים משתדלים להיראות קשוחים.

מטרתו של משאל זה היא להסב את תשומת לב החניכים לכך, שלעתים קרובות אנשים מתייחסים בלגלוג או בשליה אל גברים המתנהגים בצורה הנחשבת נשית, ואל נשים המתנהגות בצורה הנחשבת גברית. זאת, כדי שהחניכים יהיו מודעים יותר להשפעות וללחצים המופעלים עליהם.

מהלך המשאל:

חלק את קבוצתך לצוותים בני שניים או שלושה חניכים, והסבר להם את נושא התדמיות הנשיות והגבריות ואת השפעתן על התנהגויותינו. הסבר לחניכים כי בפעולה זו תצאו למשאל, שבו תציגו שאלות לעוברים ושבים, ותנסו לגלות עד כמה אנשים מתייחסים בשליה כלפי התנהגות המנוגדת לתדמית הגברית או הנשית. כדי לגלות זאת, אין טעם לשאול את

הנשאלים: "האם אתה מתייחס בשלילה לגבר שמתנהג באופן לא גברי?" כיוון שזוהי שאלה כללית, בעלת משמעויות רבות, וקשה להשיב עליה. מלבד זאת, צפוי שהתשובה לשאלה כזו תהיה "כן" או "לא", ועדיף לשאול שאלה המעודדת את הנשאלים להשיב באופן מפורט יותר. דוגמא לשאלות אפשריות:

- מה דעתך על נשים העובדות במקצוע מכונאות רכב?
- עלתה הצעה שגם גברים יעבדו כגננים בגני ילדים. מה דעתך על כך?
- כיצד היית מגיב אילו אשתך היתה מחליטה לעבוד כנהגת טרקטור?
- האם רצוי, לפי דעתך, שגברים יהיו עדינים יותר ממה שהם כיום?
- האם רצוי, לפי דעתך, שנשים יצאו לעבוד, וגברים ישארו בבית לטפל בילדים?

בתשובות לשאלות כאלו, יבטאו הנשאלים את דעתם לגבי התנהגות אשה והתנהגות גבר. לאחר שתסביר לחניכים אלו שאלות כדאי לשאול, ידון כל צוות ויחליט על שתיים או שלוש שאלות שאותן ישאלו. לאחר מכן, יצאו הצוותים לרחוב ויבקשו באדיבות מעוברים ושבים להשיב על השאלות. את התשובות ירשמו חברי הצוות על דף וימשיכו לאדם הבא. לאחר שכל צוות שאל כחמישה אנשים, יסכמו חברי הצוות את הממצאים שמצא, ויסיק מהם מסקנות. לאחר מכן, יתכנסו כל הצוותים במקום המפגש.

עתה יבוא שלב הסיכום, המיועד לאפשר לכל חניך לשמוע את ממצאיהם של הצוותים האחרים, ליצור תמונה כללית מממצאי הצוותים, ולהסיק מסקנות. כמו בתצפית, גם את המשאל אפשר לסכם באחת משלוש הצורות העיקריות הבאות:

א. בשיחה: החניכים יקריאו זה לזה את התשובות שקיבלו על שאלותיהם, יחליפו דיעות, ויסכמו את מסקנות המשאל.

ב. בהצגה: לכל צוות יינתן זמן מוגבל להציג בפני שאר הצוותים את מה שגילה במישאל. הוא יכול לעשות זאת בהצגה, שבה יציגו חברי הצוות את התדמיות הנשיות והגבריות הרווחות בציבור ואת השפעתן. הוא יכול לעשות זאת בשיר היתולי, המסכם את ממצאיו או בכל צורה אחרת.

ג. בתערוכה: כל צוות יסכם את ממצאיו ומסקנותיו על גבי בריסטול, או בעזרת חומרים אחרים - פלסטלינה, קרטון וכו'. (למשל - כובות של גברים ונשים המתנהגות בצורות שונות). על הבריסטול אפשר לכתוב רשימת תכונות ועיסוקים, אפשר לצטט תשובות מעניינות, אפשר לצייר, לכתוב, לשרטט טבלאות וכו'. לאחר מכן חולים את כל הבריסטולים בחדר, ל"תערוכה התנהגויות נשיות וגבריות".

לכסף, יכולים החניכים להביע את דעתם על הנושא, ולומר עד כמה, לפי דעתם, הם עצמם מושפעים מן התדמיות הנשיות והגבריות הרווחות בחברה.

לסיכום, למשאל שלושה חלקים:

1. הכנה למשאל - כלומר, הסברים אשר יכוונו את החניכים לקראת משאל פורה. ללא חלק זה - סביר להניח שהחניכים לא יידעו מה וכיצד לשאול, וכיצד להוציא מסקנות מן התשובות.

2. יצאה למשאל - בחלק זה, אפשר לצייד את החניכים בדפי-משאל, אשר בהם תהיינה רשומות שאלות מכוונות, או הצעות לשאלות, אשר יעזרו לחניכים לבצע את המשאל.

3. סיכום המשאל - המיועד לאפשר לכל חניך לשמוע את ממצאיהם של הצוותים האחרים, ליצור תמונה כללית מן הממצאים של כל הצוותים, ולהסיק מסקנות.

תרגיל ב - 12: משאל בנושא סולם היוקרה החברתי

מדריך החליט להכיר לחניכים את הדיעות, האמונות והערכים הרווחים בציבור. לדעתו, כדי להצליח להשתלב בחברה - צריך להתחשב בדיעות המקובלות, או לפחות להכירן. משום כך, החליט המדריך להעביר לחניכיו, מדי פעם, פעולה בנושא זה. באחת הפעמים, רצה המדריך להכיר לחניכים את יחסה של החברה הישראלית למקצועות שונים: אלו מקצועות נחשבים יוקרתיים יותר, ואלו - יוקרתיים פחות. תכנן משאל שיתאים למטרה זו.

תשובה

חלק את הקבוצה לצוותים בני שניים או שלושה חניכים. לאחר מכן הסבר בקצרה את מטרת המשאל, תן לכל צוות דף, ובקש מן החניכים לערוך רשימת מקצועות. את הרשימה יכול כל צוות להכין בנפרד, או כל הקבוצה ביחד. עתה יצאו הצוותים לרחוב, יעצרו עוברים ושבים, ויבקשו מהם באדיבות לדרג את המקצועות שברשימה: איזה הוא המקצוע היוקרתי ביותר בעיני הנשאל, איזה הוא המקצוע השני ביוקרתו, השלישי ביוקרתו וכן הלאה. את תשובות הנשאלים ירשמו החניכים על דף. דוגמא לדף משאל שהחניכים יכולים למלא, או לבקש מן הנשאלים למלא:

(10 - יוקרתי ביותר. 1 - הכי פחות יוקרתי.)

נשאל ראשון	נשאל שני	נשאל שלישי	נשאל רביעי
נהג מונית	4	3	
רופא	10	6	
עורך דין	8	5	
חנווני	2	8	
פועל בניין	1	4	
שוטר	6	9	
קצין בקבע	7	10	
טייס	9	7	
סנדלר	3	1	
אחות	5	2	

לאחר שהצוות סיים את המשאל, הוא יסכם את הדירוג, ויחשב את סך הנקודות שניתנו לכל מקצוע. לאחר מכן, מתכנסים כל חניכי הקבוצה, מסכמים את ממצאי המשאל, מסיקים מסקנות ומביעים את דיעותיהם. את הסיכום ניתן לעשות בשיחה, בהצגה או בתערוכה.

תרגיל ב - 13 : תרגילי סיכום

1. תכנן משאל, אשר מטרתו להכיר לחניכים את הדיעות הקדומות שיש ליהודים על ערבים ולהיפך.
2. אנשים רבים מביעים את דיעותיהם הפוליטיות, לעתים בשצף קצף ובבליטחון ניכר. אבל, האם תמיד הם מכירים את העובדות? או, אולי, רבים מהם מדברים על דברים שאין הם מבינים בהם?
תכנן משאל, אשר מטרתו לברר באיזו מידה אנשים מכירים את העובדות הקשורות בבעיות פוליטיות הנמצאות בחדשות. ואפשרות קשה יותר - תכנן משאל אשר מטרתו לברר באיזו מידה אנשים מוכנים להביע את דעתם על נושאים פוליטיים אשר אין הם יודעים עליהם הרבה.
3. תכנן משאל, אשר מטרתו לברר האם דעה, מתחום הנראה לך חשוב ומעניין, מתחלקת בין אנשים לפי השתייכותם לקטגוריה מסויימת? למשל: האם יש הבדל בין גברים ונשים ביחס לדיעה זו? האם יש הבדל בין צעירים למבוגרים? בין עדות המזרח לעדות המערב? וכדומה.
4. בחר מטרה, אשר לא הוזכרה עדיין, ובנה לה משאל מתאים.

